

بررسی تأثیر اجرای قانون بانکداری بدون ربا و خصوصی سازی نظام بانکی بر متغیرهای کلان اقتصادی

دکتر علی حسین صمدی

بخش اقتصاد دانشگاه شیراز

مجتبی پروین

کارشناس ارشد اقتصاد، کارشناس بانک تجارت استان فارس

مقدمه

• صنعت بانکداری در سه دهه گذشته دچار تحولات عمیقی شده است:

– تصویب و تصمیم به اجرای **قانون بانکداری بدون ربا** (از سال ۱۳۶۲)

– **تجربه بانکداری دولتی** در دو دهه اول انقلاب اسلامی،

– **فعالیت دوباره بانک های خصوصی** از سال ۱۳۸۰.

• (ماده ۹۸ قانون برنامه سوم توسعه (مصوب ۱۳۷۸) – اجازه تاسیس بانک های غیر دولتی)

• ابلاغ سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی که در آن با تاکید بر نقش هدایتی و نظارتی دولت و تصریح بر جلوگیری از انحصار غیر دولتی از طریق تنظیم قوانین، نشان دهنده باز شدن بیشتر فضا برای ورود بانک های خصوصی و واگذاری بانک های در مالکیت دولت

• ابتدا قرار بود به صورت آزمایشی برای مدت ۵ سال به اجرا در آید و پس از این دوره اقدامات لازم برای اصلاح آن انجام گیرد (این کار به دلایل مختلف تا کنون انجام نگرفته است).

– **هدف قانون بانکداری بدون ربا:**

– دگرگون کردن ماهیت فعالیت بانکداری در ایران

– خارج ساختن بانک ها از شکل موسسات وام دهنده صرف

– در خدمت بخش واقعی اقتصاد.

اهداف نظام بانکی بدون ربا

اهداف نظام بانکی مطابق ماده یک از فصل اول قانون بانکداری بدون ربا :
- استقرار نظام پولی و اعتباری بر مبنای حق وعدل (با ضوابط اسلامی) به منظور
تنظیم گردش صحیح پول و اعتبار در جهت سلامت و رشد اقتصادی
- فعالیت در جهت تحقق اهداف و سیاستها و برنامه های اقتصادی دولت جمهوری
اسلامی

- ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش تعاون عمومی و قرض الحسنه از طریق جذب
و جلب وجوه آزاد و اندوخته ها و پس اندازها و سپرده ها و بسیج و تجهیز آنها در
جهت تامین شرایط و امکانات کار و سرمایه گذاری به منظور اجرای بند ۲ و ۹
اصل ۴۳ قانون اساسی.

- حفظ ارزش پول و ایجاد تعادل در موازنه پرداختها و تسهیل مبادلات بازرگانی
- تسهیل در امور پرداختها و دریافت ها و مبادلات و معاملات و سایر خدماتی که به
موجب قانون برعهده بانک ها گذاشته می شود.

مقدمه

- اعتقاد بیشتر صاحب نظران در حوزه بانکداری:
- صرف تقنین قانون و تصویب آن در مجلس کافی نبوده و بایستی زمینه های اجرای آن نیز در جامعه پی ریزی شود تا با اجرای صحیح این قانون در کلیه سطوح عملیات بانکی، شاهد حذف ربا از نظام بانکی و رسیدن به اهداف بر شمرده شده در آن باشیم .

بررسی برنامه های ۵ ساله و عملکرد متغیرهای کلان اقتصادی

• مهمترین اهداف نهایی اشاره شده در قانون بانکداری بدون ربا:

– رشد اقتصادی ،

– افزایش سرمایه گذاری ،

– کنترل سطح قیمت ها (کاهش نرخ تورم) ،

– افزایش سطح اشتغال (کاهش نرخ بیکاری) .

• برای این که بینیم آیا نظام بانکی در دستیابی به اهداف برشمرده شده

در قانون رسیده است یا خیر؟ به بررسی **توجه برنامه ها به مباحث**

بانکداری و مقایسه اهداف مصوب و عملکرد برنامه های اول تا پنجم می پر
دازیم.

برنامه توسعه پنج ساله اول (۱۳۷۲-۱۳۶۸)

- هدف اصلی این برنامه (برنامه سازندگی):
 - ۱- بازسازی خسارت های جنگ تحمیلی با سرمایه گذاری دولت و بسیج امکانات عمومی و بهره برداری از امکانات موجود
 - ۲- تغییر روندهای منفی اقتصادی حاکم به نفع رشد اقتصادی در کشور
 - ۳- فراهم کردن بستر تداوم رشد در آینده
- از جمله مهمترین اهداف اصلی برنامه:
 - ایجاد تحرک در سرمایه گذاری، اشتغال مولد، رشد اقتصادی با تاکید بر کاهش وابستگی و خودکفایی محصولات استراتژیک
 - کشاورزی و مهار تورم.

مقایسه اهداف و عملکرد برخی شاخص های اقتصادی در برنامه اول توسعه

شرح	هدف	عملکرد
رشد اقتصادی (درصد)	۸.۱	۷.۳
رشد سرمایه گذاری (درصد)	۱۱.۶	۹.۲
دولتی	۱۱	۲۲.۷
غیر دولتی	۱۲.۲	۱.۴
اشتغال جدید (هزار نفر)	۳۹۴	۳۸۴
نرخ بیکاری (درصد)	۱۳.۴	۱۱.۵
نقدینگی	۸.۲	۲۵.۷
تورم	۱۴.۴	۱۸.۹

برنامه پنج ساله دوم (۱۳۷۸-۱۳۷۴)

- استراتژی اصلی برنامه دوم توسعه: **(برنامه ثبات اقتصادی)**
- تثبیت دستاوردهای برنامه اول و ایجاد ثبات در روندهای اقتصادی کشور
- از جهت ساختار و ماهیت تفاوتی با برنامه اول نداشت و مبتنی بر آزاد سازی اقتصادی و خصوصی سازی بود.
- برنامه دوم نیز رشد و توسعه اقتصادی را اصلی ترین هدف خود می دانست و تاکید خاصی بر پایداری آن داشت.
- **مهمترین سیاست های دنبال شده در برنامه :**
تکمیل و توسعه بازار پول و ایجاد اشتغال از طریق توسعه و حمایت از صنایع کوچک و صنایع تبدیلی

مقایسه اهداف و عملکرد برخی شاخص های اقتصادی در برنامه دوم توسعه

شرح	هدف	عملکرد
رشد اقتصادی (درصد)	۵.۱	۳.۸
رشد سرمایه گذاری (درصد)	۶.۲	۸
دولتی	—	۱.۲
غیر دولتی	—	۱۳.۷
اشتغال جدید (هزار نفر)	۴۰۴	۲۶۳
نرخ بیکاری (درصد)	۱۲.۶	۱۳.۱
نقدینگی	۱۲.۵	۲۵.۵
تورم	۱۲.۴	۲۵.۶

برنامه پنج ساله سوم توسعه (۱۳۸۳-۱۳۷۹)

- مهمترین ویژگی برنامه سوم توسعه: (برنامه اصلاح ساختاری)
- سعی در فراهم ساختن الزام های تحقق یک توسعه پایدار
- راهبرد: اصلاحات اقتصادی مبتنی بر رویکرد "توسعه اقتصاد رقابتی" از طریق
 - حرکت به سمت آزاد سازی اقتصادی و خصوصی سازی همراه با
 - شکل گیری نظام جامع تامین اجتماعی
 - اصلاحات قانونی و نهادی و لغو انحصارات برای فراهم شدن زمینه مشارکت بخش خصوصی و کاهش تصدی گری دولت
- جهت گیری اصلی برنامه در رابطه با نظام بانکی :
 - فراهم کردن زمینه برای تخصیص رقابتی منابع بانکی بر مبنای ارزیابی و توجیهات فنی و مالی و اقتصادی، و
 - تاسیس بانک توسط بخش خصوصی

مقایسه اهداف و عملکرد برخی شاخص های اقتصادی در برنامه سوم توسعه

عملکرد		هدف	شرح
۵.۴		۶	رشد اقتصادی (درصد)
۱۰.۷		۷.۱	رشد سرمایه گذاری (درصد)
۶.۱		۴.۱	دولتی
۱۳		۱۲.۳	غیر دولتی
۵۸۹		۷۶۵	اشتغال جدید (هزار نفر)
۱۲.۳		۱۲.۶	نرخ بیکاری (درصد)
۲۴/۲۸		۲۰/۰۴	نقدینگی
	۱۴.۱	۱۵.۹	تورم

برنامه پنج ساله چهارم توسعه (۱۳۸۸-۱۳۸۴)

- به "برنامه توسعه پایدار با رویکرد جهانی" نیز مشهور است.
- این برنامه در قالب سند چشم انداز کشور در افق ۱۴۰۴ و با جهت گیری رشد مستمر و پر شتاب اقتصادی تدوین شد.

مقایسه اهداف و عملکرد برخی شاخص های اقتصادی در برنامه چهارم توسعه

عملکرد	هدف	شرح
۴.۴۶	۸	رشد اقتصادی (درصد)
۵.۶۶	۱۲.۴	رشد سرمایه گذاری (درصد)
4.7	—	دولتی
6.5	—	غیر دولتی
630	۸۴۸	اشتغال جدید (هزار نفر)
۱۰.۹۱	۱۱	نرخ بیکاری (درصد)
۲۸.۰۴	۲۰.۴	نقدینگی
۱۵.۳۸	۹.۴۶	تورم

برنامه پنجساله ساله پنجم (۱۳۹۴-۱۳۹۰)

- دولت موظف شده است با همکاری سایر قوا "الگوی توسعه اسلامی - ایرانی پیشرفت" را تدوین و به مجلس ارائه دهد و با تصویب مجلس این الگو مبنای برنامه ششم و برنامه های بعدی قرار گیرد.
- در حوزه پول و بانک (مواد ۸۶ تا ۹۸) شاهد مباحث گسترده ای هستیم که نشان از **لزوم تغییر و تکمیل ابزارهای مورد بحث در قانون بانکداری بدون ربا دارد.**
از جمله :
 - ۱- تبصره ماده ۹۱: مدیران عامل بانک ها مجاز به پرداخت تسهیلات به طرح های دارای توجیه فنی، مالی و اقتصادی
 - ۲- **اضافه شدن عقود استصناع، مرابحه و خرید دین به فصل سوم قانون بانکداری بدون ربا (ماده ۹۸)،**

برنامه پنجساله ساله پنجم (۱۳۹۴-۱۳۹۰)

- ۳- در ماده ۹۷، شورای پول و اعتبار موظف شده است طی سالهای برنامه با توجه به بند ۲۳ سیاستهای کلی برنامه پنجم ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری موارد ذیل را انجام دهد:
- الف - اصلاح رویه های اجرایی، حسابداری و مالی در سامانه بانکی مطابق اهداف و احکام بانکداری بدون ربا
- ب- ترویج استفاده از تامین مالی اسلامی جدید نظیر صکوک جهت کمک به تامین مالی اسلامی
- ج- اصلاح ساختار بانک مرکزی در جهت تقویت نظارت بر نهادهای پولی و مالی به منظور تحقق اهداف کلان اقتصادی
- د- افزایش شفافیت و رقابت سالم در ارائه خدمات بانکی در جهت کاهش هزینه ها و خدمات بانکی
- ه- تقویت نظام های پرداخت

مقایسه اهداف و عملکرد برخی شاخص های اقتصادی در برنامه پنجم توسعه

- عملکرد شاخص های کلان اقتصادی نشاندهنده عدم تحقق عملکرد برنامه با پیش بینی ها و یا جهت گیری جهت خروج از رکود تورمی در طی دو سال اول برنامه می باشد:
- **در زمینه رشد اقتصادی** طی سالهای ۹۰ و ۹۱ شاهد نرخ رشد ۴.۳ و ۶.۸- درصدی در مقایسه با اهداف برنامه که به طور متوسط تحقق رشد ۸ درصدی را دنبال می کند بدست آمده است که بسیار کمتر از هدف برنامه می باشد.
- **در زمینه سرمایه گذاری** طی سالهای ۹۰ و ۹۱ اهداف برنامه به طور متوسط نرخ رشد سرمایه گذاری ۱۲ درصدی را دنبال می کرد که در عمل شاهد نرخ رشد ۳.۵ و ۲۳.۸- درصدی طی دو سال اول برنامه بوده ایم.

مقایسه اهداف و عملکرد برخی شاخص های اقتصادی در برنامه پنجم توسعه

- **در رابطه با نقدینگی و تورم** هر چند اهدافی به صورت کمی در مستندات برنامه اشاره نشده است ولی در عمل شاهد رشد نقدینگی بالایی در دو سال اول برنامه ۱۹۰۴ و ۳۰۰۸ و همچنین نرخ تورم ۲۱.۵ و ۳۰.۵ درصدی سالهای ۹۰ و ۹۱ می باشیم.

سوال

- آیا اجرای قانون بانکداری بدون ربا بر متغیرهای کلان اقتصادی (مانند سرمایه گذاری، تورم، بیکاری، رشد اقتصادی) اثر مثبتی داشته است؟
- ورود بانک های خصوصی چه تاثیری در دستیابی به این اهداف داشته است؟

مطالعات پیشین (پیشینه تحقیق)

مطالعات تجربی مربوط به رابطه نظام بانکی و متغیرهای کلان اقتصادی

نتیجه گیری	نویسندگان (سال)	متغیر
عدم قطعیت	سان و شیتکت (۲۰۰۹)، بلانچارد و گالی (۲۰۰۷)، التاویلا و سی کارلی (۲۰۰۷)، ختایی و دانه کار (۱۳۷۱)، مهر آرا (۱۳۷۷)، نظری و گوهریان (۱۳۸۱)، شیرین بخش (۱۳۸۴)، موسوی محسنی و سعیدی فر (۱۳۸۵)، حیدری (۱۳۸۷)، اسفندیاری و ترحمی (۱۳۸۷)	تأثیر نظام بانکی بر اشتغال
عدم قطعیت	ختائی و خاوری نژاد (۱۳۷۷)، صمدی (۱۳۷۹)، ختائی و سیفی پور (۱۳۷۹)، شیوا (۱۳۸۰) نادری (۱۳۸۲)، هادیان و ترکی (۱۳۸۲)، نظیفی (۱۳۸۳) و عصاری و همکاران (۱۳۸۷)، معدلت (۱۳۸۲)، کازرونی (۱۳۸۲)، هبیتی و محمدزاده اصل (۱۳۸۳)، عباسی نژاد و شفیع (۱۳۸۴)، جیب پور دهکردی (۱۳۸۵)، سخائی (۱۳۸۵) کمیجانی و نادعلی (۱۳۸۶) موتمنی (۱۳۸۶)، عصاری و همکاران (۱۳۸۷) حیدری (۱۳۸۷) و مرسانی و درویشی (۱۳۸۷)، صمدی (۱۳۸۸)، شریفی رنانی و همکاران (۱۳۸۹)، صادقی شاهدانی و همکاران (۱۳۹۱)، کمیجانی و علی نژاد مهربانی (۱۳۹۱)، میدری (۱۳۹۲)، غلامی و همکاران (۱۳۹۲)، جعفری صمیمی و عرفانی (۱۳۸۴)	تأثیر نظام بانکی بر رشد اقتصادی
عدم قطعیت	آندرس و همکاران (۱۹۹۹)، خان و همکاران (۲۰۰۱)، باید و همکاران (۲۰۰۱)، بارنز (۲۰۰۱)، خان (۲۰۰۲)، باید و چامپ (۲۰۰۳)، یلمازکودی (۲۰۰۸)، برنتسن و شی (۲۰۰۸)، رسیو و یلمازکودی (۲۰۰۸)، کهو (۲۰۰۹)، هانگ و همکاران (۲۰۱۰)، زمان و همکاران (۲۰۱۰)، بیتن کورت (۲۰۱۱)، عباسی نژاد و تشکینی (۱۳۸۳)، آتشک و درگاهی (۱۳۸۱) واعظوقنبری (۱۳۸۷)، کمیجانی و علی نژاد مهربانی (۱۳۹۱)	تأثیر نظام بانکی بر تورم
عدم قطعیت	فرقانی و مولانی (۲۰۰۹)، سلیمی فر و قوی (۱۳۸۲)، کارشناس (۱۹۹۰)، خلیلی عراقی (۱۳۷۶)، کلاهی (۱۳۷۰)، طالبی (۱۳۷۸)، بانوسی (۱۳۷۷)، قربانی و همکاران (۱۳۸۶)، نگین تاجی و امیدی کیا (۱۳۹۲)، عباسی نژاد و شفیع (۱۳۸۴)،	تأثیر نظام بانکی بر سرمایه گذاری

نتیجہ تجربی

الگوی تحقیق

$$\ln IP_t = \alpha_0 + \alpha_1 DU_{63} + \alpha_2 DU_{63} * \ln CER_t + \alpha_3 \ln CER_t + \alpha_4 \ln GDP_t + \alpha_5 K_{t-1} + \alpha_6 R_t + \alpha_7 \ln OG_{t-1}$$

$$\ln GDP_t = \beta_0 + \beta_1 DU_{63} + \beta_2 DU_{63} * \ln CER_t + \beta_3 \ln CER_t + \beta_4 \ln IP_t + \beta_5 \ln K_t + \beta_6 \ln L_t + \beta_7 \ln G_t + \beta_8 \ln DU_{80} + \varepsilon_t$$

$$3) \ln L_t = \theta_0 + \theta_1 DU_{63} + \theta_2 DU_{63} * \ln CER_t + \theta_3 \ln CER_t + \theta_4 \ln IP_t + \theta_5 \ln GDP_t + \theta_6 \ln CPI_t + \theta_7 \ln DU_{80} + \epsilon_t$$

$$\ln CPI_t = \delta_0 + \delta_1 DU_{63} + \delta_2 DU_{63} * \ln CER_t + \delta_3 \ln CER_t + \delta_4 \ln OG_{t-1} + \delta_5 \ln GDP_t + \delta_6 R_t + \delta_7 EX_t + \delta_8 \ln DU_{80} + E_t$$

متغیر های برون زای الگو:
 لگاریتم تسهیلات اعطایی به بخش خصوصی ، لگاریتم درآمدهای نفتی دولت ، لگاریتم کل مخارج دولت ، انباره سرمایه ، لگاریتم سرمایه ، نرخ سود سپرده بلند مدت پنج ساله ، نرخ ارز بازار موازی ، متغیر مجازی سالهای اجرای قانون بانکداری بدون ربا ، متغیر مجازی ناشی از ورود بانک های خصوصی

داده ها و روش تخمین

- اطلاعات و ارقام استفاده شده در این مقاله ، از داده های سری زمانی منتشر شده توسط بانک مرکزی ج ۱.۱ و مرکز آمار ایران و برای دوره آماری ۱۳۹۱-۱۳۳۸ گردآوری شده است.
- تخمین معادلات فوق با استفاده از روش حداقل مربعات سه مرحله ای (SLS^۳)، با استفاده از نرم افزار EViews^۶ انجام گرفته است

نتایج حاصل از تخمین الگو

- ۱- اجرای قانون بانکداری بدون ربا (از سال ۶۳ تا کنون) تاثیر معناداری بر متغیرهای حقیقی اقتصاد (سرمايه گذاري، رشد اقتصادي و اشتغال) نداشته است، اما بر سطح عمومي قيمت ها اثر مثبت و معنی دار داشته است.
 - جوهره اصلی نظام بانکی بدون ربا آن است که تمام عملیات آن بر مبنای بخش واقعی اقتصاد پایه ریزی شده است
 - در صورت اجرای صحیح، عقود به بخش واقعی انتقال می یابد و تضمین کننده رشد اقتصادی می باشد
 - بانک درون نظام اقتصادی قرار داشته و با نوسانات اقتصادی به صورت جذب کننده ضربه های اقتصادی عمل می کند.
- ۲- هرچند رفتن به سمت خصوصی سازی نظام بانکی تاثیری بر متغیرهای تورم، رشد اقتصادی و اشتغال نداشته است، اما بر سرمايه گذاري بخش خصوصی تاثیر معناداری داشته است.

- **دلایل تاثیر مثبت خصوصی سازی بر سرمایه گذاری بخش خصوصی:**
 - وابستگی شدید سرمایه گذاری بخش خصوصی به تسهیلات اعطایی نظام بانکی به دلیل بانک محور نظام پولی کشور.
 - بوجود آمدن شرایط رقابتی و کمتر شدن دخالت های نا بجای دولت.
- نکته:**

طبق قانون نظام بانکی، ایجاد بانک های خصوصی باید در قالب **شرکت های سهامی با مسئولیت محدود** باشد، در حالیکه این قانون در سال های اخیر اصلاً رعایت نشده است (مانند بانک های قوامین، دی، شهر، سینا و.....)

علل ناکارآمدی نظام بانکی:

• الف) عوامل درونی:

- مشکل و نارسایی خود قانون ،
- آیین نامه ها و بخش نامه ها
- ابزارهای مبهم و ناکافی در اختیار بانک مرکزی،
- انتخاب الگوی نامناسب برای عملیاتی کردن قانون
- و.....

• ب) عوامل بیرونی:

- دخالت بیش از حد دولت و بانک مرکزی در نظام بانکی به جای نظارت دقیق و کامل بر عملکرد آنها با توجه به عدم مرزبندی مشخص بین نظام بانکی و دولت در قوانین ،
- وجود نرخ تورم بالا(در تاثیر گذاری و تاثیر پذیری بر نظام بانکی همچون چاقوی دولب عمل کرده است)
- بنیه ضعیف فنی و مالی بنگاههای اقتصادی بخصوص بخش خصوصی وامکان عدم رقابت آنها با بخش دولتی ،
- حاکم بودن گرایش کمتر به سرمایه گذاری به دلایل مختلف و رفتن منابع به سمت دلالتی وسفته بازی و....
- مانع از اجرای صحیح عقود در چارچوب بانکداری بدون ربا شده است.

علل ناکارآمدی نظام بانکی:

• (الف) عوامل درونی:

- مشکل و نارسایی خود قانون ،
- آیین نامه ها و بخش نامه ها
- ابزارهای مبهم و ناکافی در اختیار بانک مرکزی،
- انتخاب الگوی نامناسب برای عملیاتی کردن قانون
- و

• (ب) عوامل بیرونی:

- دخالت بیش از حد دولت و بانک مرکزی در نظام بانکی به جای نظارت دقیق و کامل بر عملکرد آنها با توجه به عدم مرزبندی مشخص بین نظام بانکی و دولت در قوانین ،
 - وجود نرخ تورم بالا (در تاثیر گذاری و تاثیر پذیری بر نظام بانکی همچون چاقوی دولب عمل کرده است)
 - بنیه ضعیف فنی و مالی بنگاههای اقتصادی بخصوص بخش خصوصی وامکان عدم رقابت آنها با بخش دولتی ،
 - حاکم بودن گرایش کمتر به سرمایه گذاری به دلایل مختلف و رفتن منابع به سمت دلالتی وسفته بازی و
- مانع از اجرای صحیح عقود در چارچوب بانکداری بدون ربا شده است.

بررسی شیوه اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا

- ۱- قانونی که چارچوب قراردادهای بانکی را شکل می دهد در بیشتر موارد به صورت **صوری اجرا گردیده است.**
- ۲- روح حاکم بر قانون بانکداری بدون ربا: مشارکت در سود و زیان
 - در عمل به دلایلی زمینه برای مشارکت واقعی فراهم نگردیده است و بانکها تقریباً در تمام عقود از دریافت کنندگان تسهیلات، سود ثابت دریافت و به تمام سپرده گذاران نیز سود ثابت و از پیش تعیین شده ای پرداخت کرده اند.
 - عملاً از عقود مشارکتی در نظام بانکی به گونه ای استفاده شده است که همان کارکرد عقود مبادله ای را داشته است.
 - بانک تنها در سود شریک می گردد، و با صورت سازی و ضمیمه نمودن قراردادها و یا تعهداتی دیگر، زیان را از دوش خود برمی دارد.
- ۳- روند نظارت در بانکداری کنونی بسیار ضعیف و ناکافی است،
 - به دلیل عدم اهتمام در امر نظارت، بانکداری موجود شیوه هایی را اتخاذ نموده، تا بدون نیاز به نظارت و تنها براساس گرفتن تضمین های کافی ، سود مورد نظر برای بانکها حاصل گردد.
 - این نحوه عمل بانک ها موجب شده است تا در ارائه تسهیلات ، نرخ سود مورد انتظار ، به حداقل نرخ سود مورد انتظار تبدیل شود. (تداعی نرخ بهره در بانکداری ربوی)

بررسی شیوه اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا

- ۴- از جمله دلایل دیگر در عدم دسترسی به اهداف :
- عدم کارایی نظام بانکی،
- اهرم‌های فشار دولت بر نظام پولی - بانکی کشور (مانع از کارکرد صحیح سیاست های پولی در چارچوب قانون بانکداری بدون ربا شده است و مخدوش شدن کارایی نظام پولی - بانکی کشور)
- این اهرم‌های فشار عبارتند از:
- ۱. **تسلط دولت بر عرضه پول** و تبدیل شدن آن به عنوان نتیجه فرآیند تأمین مالی بودجه دولت و در نتیجه عدم توانایی بانک مرکزی در تنظیم حجم پول
- ۲. **تعیین دستوری نرخ‌های سود بانکی توسط دولت** و عدم توانایی بانک مرکزی در کنترل نرخ‌های سود به طور مستقل
- ۳. **تعیین تسهیلات تکلیفی مانند اعطای تسهیلات به طرح‌های زودبازده.**
- - یک شاهد بر این مدعا: تصویب قانون منطقی کردن نرخ سود تسهیلات بانکی متناسب با نرخ بازدهی در بخش های مختلف (با تأکید بر قانون عملیات بانکی بدون ربا) در سال ۸۵
- دولت و بانک مرکزی مکلف می شوند تا ساز و کار تجهیز و تخصیص منابع را چنان سامان دهند که سود مورد انتظار در پایان برنامه چهارم در عقود مبادله ای تک رقمی شود.

بررسی شیوه اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا

- **۵- تغییرات مداوم سیاست های پولی در واکنش به تکانه های داخلی**
(مانند تغییر دولت ها و به تبع آن سیاستهای آنها در بخش پولی و بانکی) و
تکانه های خارجی (مانند تحریم و نوسان در درآمدهای نفتی)

نقدی بر (ابزارهای دستیابی به) اهداف در بانکداری بدون ربا

- ۱- در بانکداری بدون ربا به ابزارهای کمی سیاست پولی اشاره نشده است
- (برخی از این ابزارها متداول چون، تغییر نرخ بهره، خرید و فروش اوراق قرضه و تغییر در نرخ تنزیل مجدد به جهت ماهیت ربوی قابل استفاده نیستند) ،
- در چنین شرایطی مقامات پولی به منظور دستیابی به اهداف نهایی در صورتی که بخواهند طبق قانون عمل کنند مجبورند از ابزارهای کیفی زیر استفاده کنند:
- اعمال نظارت کلی ،
- تعیین سقف های اعتباری،
- ایجاد محدودیت های اعتباری و
- اولویت در تخصیص اعتبارات بانکی (بند الف -و، ماده ۲۰ قانون بانکداری بدون ربا)
- اول (دارای ابهام هستند و دوم) از کارایی لازم برخوردار نمی باشد.

• ۲- عدم جامعیت و نارسایی ابزارهای سیاست پولی مطرح شده
در قانون بانکی بدون ربا و

• ۳- عدم انجام کار تحقیقی گسترده به ویژه در بحث های بانک
مرکزی و سیاست های پولی با توجه به زمان تصویب قانون

• (تصویب قانون در زمانی صورت گرفت که بانکداری بدون ربا چه در عرصه نظر
و چه در عرصه عمل دوران طفولیت خود را می گذراند)

نتیجه گیری و پیشنهادها

- ۱- نظام بانکی بدون ربا در اقتصاد ایران اهداف تدوین کنندگان آن را تامین نکرده است.
 - اشکال های گوناگون موجود باعث شده است که نظام های پولی از دو بیماری مهم، انتخاب بد و خطر اخلاقی رنج ببرد
 - انتخاب بد (بدلایلی از جمله ضعف توان کارشناسی بانک ها، تعدد عقود، تورم بالا و سرکوب مالی)
 - خطر اخلاقی (به دلایل مختلف از جمله ضعف نظارت در نظام بانکی، حاکم بودن گرایش کمتر به سرمایه گذاری و انجام کار تولیدی و...)
- بنابراین لزوم بازنگری و اصلاح در قانون بانکداری بدون ربا و همچنین توجه به عوامل و شرایط بیرونی تاثیر گذار بر نظام بانکی بایستی مورد توجه سیاست گذاران و برنامه ریزان قرار گیرد.
- ۲- ابزارهای بانک مرکزی برای هدایت منابع به سمت سرمایه گذاری و تولید و کنترل تورم و ایجاد اشتغال ناکارآمد، مبهم و ناکافی بوده است و اغلب منابع به صورت ناکارا تخصیص داده شده است.

• ۳- بانک مرکزی باید با ملاحظه ی میزان اهمیت هر یک از اهداف مورد نظر و توان دستیابی به آن از طریق اعمال سیاست های پولی اقدام به **اولویت بندی و برنامه ریزی در رسیدن به آن هدف** را داشته باشد.

• ۴- باتوجه به نتایج تحقیق (اثر مثبت خصوصی سازی در نظام بانکی بر سرمایه گذاری بخش خصوصی) ، آنچه به نظر می رسد **لزوم تغییر نقش و میزان دخالت دولت به عنوان یک عامل مهم و تاثیر گذار در نظام بانکی و طراحی ساختار جدیدی برای بانک مرکزی** می باشد.

• این مهم با اصلاح نقش دولت در اقتصاد و حرکت در جهت کوچک شدن و تغییر در شیوه های مالکیت و همچنین مانع شدن از نفوذ سایر نیروها در نظام بانکی محقق می گردد.

- بیش و پیش از آنکه در نظام پولی - بانکی کشور نیازمند اصلاح ساختار داخلی باشیم، به شدت نیازمند اصلاح ساختار رابطه فی مابین دولت و نظام پولی - بانکی کشور هستیم.

- واگذاری چگونگی تعیین نرخ های سود بانکی به مکانیسم کارشناسی، بازار و شرایط اقتصادی،

- حذف تسهیلات تکلیفی و شبه تکلیفی دولت تا حد امکان

- تا نظام بانکی بتواند به سمت کاهش سهمیه بندی اعتباری در بخش های اقتصادی و اولویت دادن به پروژه های اقتصادی قابل توجیه در اعطای تسهیلات و در شرایط رقابتی حرکت کند.

- ۵- ضرورت طراحی ابزارهای جدید منطبق با شریعت اسلامی برای تعامل با اقتصاد جهانی و توجه به اقتصاد مقاومتی

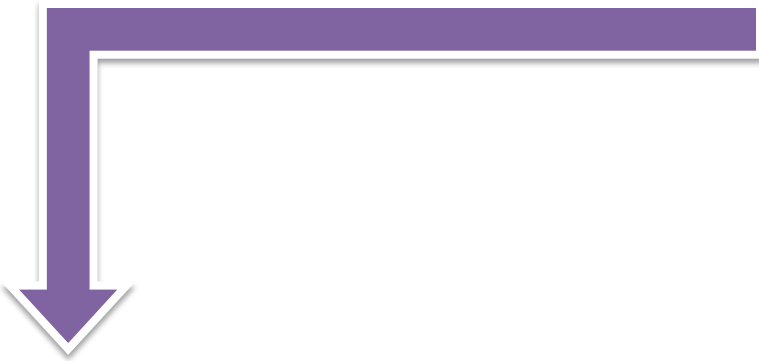
- به دلیل عدم جامعیت و نارسایی ابزارهای سیاست پولی اشاره شده در قانون بانکداری بدون ربا با توجه به پیشرفت های مداوم در حوزه های نظری و عملی در نظام پولی و بانکی جهانی و لزوم پویایی نظام بانکی برای تعامل با دنیای خارج.

A close-up photograph of a pink rose and its petals, covered in water droplets, set against a white background. The petals are vibrant pink and have a delicate, ruffled texture. The water droplets are small and clear, adding a fresh and dewy appearance to the flowers.

با شکر از توجه و حضور شما عزیزان

نقش و اهمیت نظام بانکی در مکاتب اقتصادی

از زمان پیدایش علم اقتصاد نظرات گوناگونی در ارتباط با تاثیرات متقابل بخش واقعی و بخش پولی اقتصاد در مکاتب مطرح شده است یکی از عوامل تاثیرگذار در تحلیل های صورت پذیرفته توسط اقتصاددانان در مکاتب مختلف، ناشی از تحولات تدریجی پول و به تبع آن بانکداری در جهان بوده است .

کلاسیک ها و کلاسیک های جدید

پول گرایان

کینزین ها

مکتب استانفورد

مکتب نهاد گرایان جدید

مکتب حقوق مالکیت

مکتب نئوساختارگراها

مکتب دور تجاری

مکتب اسلام